

Lokálne v globálnom a globálne v lokálnom

Reč bude o Rímskom klube. Hnutí, ktoré si získava vážnosť a sympatie - a to už 25 rokov - skôr svojimi publikáciami a aktivitami, keď samotný názov neposkytuje veľa informácie, skôr mátie. O to inštruktívnejšie a inšpiratívnejšie je heslo Rímskeho klubu: *Globálne myslieť, lokálne konať*. Očarilo už nejednu vnímavú dušu, podnietilo k činu nejednu osobnosť.

Nevdôjak mi napadá jedna slávna esej Karla Čapka, v ktorej sa hovorí, že *"není možno odkladať otázku chudých do nejakého prítomného rádu. Má-li se jim vůbec kdy pomoci, musí se začít už dnes"* a *"důležitější je kus chleba a teplo v kamnech dnes, nežli revoluce za dvacet let"*. A pritom byť *"jako nahý v trní: s holýma rukama, nekryt žádnou doktrínou, cítit svou bezmoc pomoci světu a nevěda často, jak chránit své svědomí."*

Proces vzniku a zániku

Výpočet súčasnej biedy ľudstva je skľučujúci, prognózy založené na extrapolácii doterajšieho vývoja sú beznádejné, pravda, ak sa nestane niečo výnimočné, čo by odvrátilo svet od zániku. Niečo výnimočné, čo by vyriešilo problémy, ako rast požiadaviek na suroviny a energiu, celosvetové oteplenie a jeho energetické dôsledky, znečistenie životného prostredia, alebo potravinový problém, populačnú explóziu, problémy so zamestnanosťou, drogami a zločinnosťou.

Bieda kontrastujúca s nesmiernym bohatstvom. Veľké zisky z predaja zbraní pre ekonomiky tzv. rozvinutých krajín, plytvanie ľudskými, materiálnymi i energetickými zdrojmi pre vojnové účely a to tvárou v tvár hromadnému hladu. Hospodársky pokles v dôsledku zníženia prosperity zbrojárskeho priemyslu i v takých krajinách (veľkostí s nami porovnateľných) ako sú Belgicko, či Rakúsko, pokračovanie v technických inováciách zbraní, ktoré vyžadujú väčšie kapitálové investície pri nižšom počte zamestnancov. Migrácia obyvateľstva, zamieňajúca chudobu vidiecku s chudobou mestskou, oneskorený ve-

decký pokrok v oblasti antikoncepcie, rastúci rozdiel medzi tými, ktorí majú prístup k vzdelaniu a informáciám a tými, čo ho nemajú, potravinový nedostatok (napr. v Indii) spojený s hladom chudobných, ktorí si ich nemôžu kúpiť. Spotreba energie pre domácnosť v USA a Kanade, ktorá je dvojnásobne vyššia v porovnaní so západnou Európou a celková energetická spotreba Severu, ktorá je 4-krát vyššia ako tzv. rozvojových krajín. Absencia myšlienok a nedostatok spoločných predstáv o tom, aký chceme mať svet zajtra, rastúca zotrvačnosť rozsiahlych byrokrácií. Nedostatočnosť trhových mechanizmov (ktoré nie sú založené na všeobecných záujmoch) pre dlhodobý strategický prístup, nezmyselná honba za ziskami za akýchkoľvek okolností. Nevhodnosť rovnakej cesty k ekonomickému úspechu pre všetky krajiny a kultúry. Strata etnickej identity, zdedených hodnôt a viery, náboženstvo ako časté ospravedlnenie bratovražedného boja, plytké uspokojovanie spotrebiteľskej morálky.

Mravný zákon v nás

Predošlý výpočet bol založený na aktualizovanej inventúre uvedenej v ostatnej publikácii Rímskeho klubu Prvá globálna revolúcia. Autormi sú Alexander King (čestný predseda) a Bertrand Schneider (generálny sekretár Rímskeho klubu). Ako sme už spomenuli, Rímsky klub si získal určitú autoritu svojimi prognózami. I táto publikácia sa usiluje hľadať východiská. Autori vidia tri: 1. vzdelanie a výchova, 2. veda a technika a 3. hromadné oznamovacie prostriedky.

Kľúčom k záchrane, či obrode sveta je totiž jeho mravná obroda, všeobecne proklamovaná potreba zmeny stupnice hodnôt, kde na prvé miesto by mali prísť hodnoty duchovné, vzdelanosť, hodnoty, ktoré človek vytvára a poskytuje svojim blízkym, svetu blízkemu i vzdialenému. A k tomu nás vedie nielen cit, svedomie, onen mravný zákon v nás, ale aj racionálne úvahy.

Na nedávnom medzinárodnom sympóziu organizovanom Academiou

Europeaeou (ktorého sa zúčastnil aj predseda SAV B. Lichardus) švédsky minister pre výchovu a vedu Per Unckel jasne deklaroval, že *pozitívny vývoj všetkých krajín závisí od vôle vlád považovať za prioritu vývoj poznania a investície do ľudského kapitálu. Dvojnásobne to platí pre krajiny menšie, s vyčerpanými možnosťami extenzívneho rozvoja a malými zásobami surovín i pre krajiny chudobnejšie.*

Aj dôvody ekonomické jednoznačne vedú k akcentovaniu vedy a vzdelanosti. Veda začala v posledných desaťročiach veľmi podstatne ovplyvňovať ekonomický rast. Výrobky, ktoré absorbovali viac výsledkov vedeckej práce, majú väčšiu konkurenčnú schopnosť a ľahšie prenikajú na svetový trh.

V súlade so zásadou lokálne konať vytvoril Rímsky klub v priebehu r. 1993 Radu pre budúcnosť Európy. Táto rada sa deklarovala ako *nevládna organizácia usilujúca sa o presadzovanie aktívne orientovanej spolupráce pri riešení globálnych problémov kontinentu na základe dlhodobých prognóz a pri vytváraní spojenia medzi vládami, aktivitami, verejnou mienkou, súkromným sektorom a existujúcimi intelektuálnymi a odbornými zdrojmi.*

Rada zriadila pracovný program založený na piatich pracovných skupinách zaoberajúcich sa týmito témami:

- veda a technika,
- regionálny obchod,
- problémy mládeže,
- hľadanie stability a spolupráce na Balkáne,
- vzdelávanie.

V súlade s týmito zámery vznikli projekty Nasledujúca generácia a Renesancia regionálneho obchodu vo východnej a strednej Európe.

Ako je do týchto aktivít začlenené Slovensko ?

Naša lokalita - Slovensko

Ak používame názov Rímsky klub v užšom slova zmysle, mienime tým dosť malú skupinu (asi 100) nezávislých osobností z celého sveta vytvárajúcu spolok so sídlom v Paríži, vydávajúcu spomenuté publikácie (prvou bola legendárna kniha *Limity rastu*, ostatnou už spomínaná a aj u nás v preklade vydaná, a teda v širšom meradle dosiahnuteľná *Prvá globálna revolúcia*) a organizujúcu rôzne stretnutia.

Centrálny Rímsky klub vytvára v jednotlivých štátoch národné asociácie. Presnejšie povedané, schvaľuje ich, udeľuje im právo vo svojom názve používať Rímsky klub. Tak vznikla r. 1991 Česko-slovenská asociácia a po vyhlásení Slovenskej republiky vytvorila sa v apríli 1993 Slovenská asociácia Rímskeho klubu.

Slovenská asociácia Rímskeho klubu má tiež okolo 100 členov. **Adresa sekretariátu: Matematický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava.** Na neformálne diskusie sa bratislavská skupina schádzala už od začiatku r. 1991. Diskutovali sme na rôzne témy týkajúce sa vedy, vzdelania, rozvoja spoločnosti a kultúry v nej. V poslednom roku, po ustanovení slovenskej sekcie, išlo najmä o vysoké školy a vedu. Sekcia spolupracovala s Futurologickou spoločnosťou, Spoločnosťou pre trvalo udržateľný život, ale aj s Radou vysokých škôl, poslancami Národnej rady SR, či pracovníkmi Ministerstva školstva a Magistrátom Bratislavy. Možno ešte významnejším bolo napojenie na medzinárodné ustanovizne Rímskeho klubu: máme zastúpenie v Rade pre budúcnosť Európy i všetkých pracovných skupinách s výnimkou tej balkánskej. Ba čo viac, skupinu, resp. projekt týkajúci sa regionálneho obchodu, vedie slovenský zástupca Pavol Kárász.

Lenže toto pripomína skôr správu o činnosti a niečo také nepatrí do zorného uhla Rímskeho klubu. Zato tam patria problémy nášho Slovenska. Chudobnej krajiny s bohatou kultúrnou tradíciou. A s neobyčajným potenciálom nadanej mládeže. Pre vedu, techniku, umenie, šport.

Slovensko stojí na rázcestí. Buď sa zomkne a svoje skromné zdroje použije prednostne na to najperspektívnejšie a najcennejšie, čo pre svoj rozvoj a prosperitu má - nadanú mládež, alebo premešká svoju príležitosť a zaradí sa na dlhší čas medzi zaostávajúce krajiny.

Co na tom záleží, že zodpovednosť nesie vláda, resp. reťazec doterajších i budúcich vlád? Intelektuálne kruhy chápu, alebo aspoň mali by chápať, o čo ide, a preto majú burcovať politikov, novinárov, verejnosť. Predovšetkým však sami seba, svoje svedomie. Konať lokálne a myslieť globálne.

Beloslav Riečan

Partnerstvo v Manchestri

John Major na Summitu Zeme v Rio de Janeiro v júni 1992 prisľúbil: *"...Veľká Británia zoberie na seba ďalšie záväzky, vrátane usporiadania Globálneho fóra mimovládnych ochranných organizácií, na zabezpečenie transparentnosti celého procesu a potvrdenie úlohy týchto organizácií pri praktickej aplikácii Agendy 21..."*

Viac než po roku v posolstve adresovanom účastníkom svetovej konferencie Partnerships for Change, Manchester september 1993, John Major konštatoval: *"...V Riu sme sa presvedčili o tom, že riadiace orgány môžu uspieť len vtedy, keď dokážu zúžitkovat entuziazmus, zodpovednosť a nový spôsob myslenia zo strany mimovládnych ochranných organizácií..."*

Dobrovoľné organizácie hrali vždy kľúčovú úlohu pri zvyšovaní úrovne občianskeho povedomia a v podnecovaní štátu k väčšej aktivite. Musia však dostať možnosť zúčastňovať sa plnooprávne aj na riešení konkrétnych problémov..."

Nie všade majú premiérov, ktorí zabudajú na svoje sľuby. Britský premiér John Major patrí do tej serióznejšej kategórie. Svoje sľuby myslel natoľko vážne, že napokon tie svetové podujatia Albion garantuje a do značnej miery i financuje hneď dve. Jedno, s názvom Partnerships for Change sa v októbri práve skončilo. Stretli sa na ňom zástupcovia vari 300 mimovládnych organizácií z väčšiny krajín sveta, aby si vymenili praktické skúsenosti z konkrétnych aktivít, zameraných na ochranu životného prostredia a zmenu politiky rozvoja smerom k trvalej udržateľnosti a išlo i o hľadanie medzinárodných partnerstiev a spolupráce, ktoré by takéto pozitívne zmeny mohli urýchliť. Významnú časť programu tvorila prezentácia najmä britských, ale i zahraničných projektov a vzorových riešení.

Druhé, podstatne väčšie podujatie, sa v Manchestri chystá 24. 6.-3. 7. 1994. Bude to ochranné Globálne fórum, tematicky orientované predovšetkým na problematiku trvalo udržateľného rozvoja miest.

Dôvod, pre ktorý sa Globálne fórum 1994 orientuje na konkrétne otázky rozvoja miest, súvisí najmä s kritikou tematickej nevyhranenosti či bezbrehosti prvého Globálneho fóra. Ak sa o Anglicku hovorí ako o kolíske priemyselnej revolúcie a s ňou spätej novodobej urbanizácie, tak o Manchestri to platí dvojnásobne. Aj manchester-

ské Globálne fórum bude v Castelfielde - 1. britskom "Parku mestského dedičstva". Je to čiastočne paradox, čiastočne symbol novej paradigmy trvalo udržateľného rozvoja, v rámci ktorej sa bude musieť nájsť optimálny vzťah medzi ochranou životného prostredia a spôsobom existencie, ktorý by umožnil prežiť i ďalším generáciám ľudstva, i ostatného stворenstva.

Veľká Británia vo vzťahu k svetovému ochrannému hnutiu urobila viac, ako sľúbil jej premiér v Riu. A o tom, že zrejme nejde len o akési jednorazové gesto, svedčí i fakt, že do aktivít okolo príprav a realizácie podujatí typu Partnerships for Change či Global Forum '94 sú zapojené britské zastupiteľské úrady, britské rady a ďalšie ustanovizne bývalého impéria na celom svete. Napokon, nie je problém sa o tom presvedčiť i v našom hlavnom meste, kde proenvironmentálna orientácia The British Council je všeobecne známa.

Pri príležitosti nedávno skončeného manchesterského stretnutia Veľká Británia zmobilizovala svoj potenciál, reprezentovaný tisíckami mimovládnych organizácií, občianskych iniciatív, ale aj aktívnych mestských a miestnych samospráv a s pomocou centrálnych orgánov začala realizovať závery Summitu Zeme v praxi. V popredí stojí snaha rozpracovať dokument Agenda 21 na regionálne podmienky.

Tamojšie miestne orgány pochopili, že koncepcia trvalo udržateľného rozvoja nepredstavuje zásadný prínos len pre sféru životného prostredia, ale aj pre oblasť ekonomickú.

Zároveň však pochopili, že žiadúce zmeny nenastanú automaticky. Že pozitívne zmeny trhu prinesie len zmena vedomia a správania sa ako spotrebiteľov, tak aj výrobcov, že to vyžaduje kvalitatívne zmeny v občianskom povedomí a podporu všetkých občanov.

V Manchestri sme mali možnosť presvedčiť sa, že tieto zámery sa neobmedzujú len na predvolebné kampane či vzletné novinové úvodníky. Mestá Lankashire, Kirklees, Glasgow, Leicester a ďalšie sú príkladom realizácie týchto zámerov v praxi.

Mikuláš Huba